

Skarpe innlegg i injurie saken Haug-Knutzen i går

Beskyldningene om at Hjemmefronten syslet med kupplaner blir kraftig tilbakevist

Under behandlingen av injurie-saken Edmund Haug—Sam Knutzen i går ba høyesterettsadvokat Chr. L. Jensen høyesterettsdommer Ferdinand Schjelderup om å kommentere påstanden om at «Kretsen» skulle ha beskjeftiget seg med kupplaner.

Høyesterettsdommeren betegnet en slik påstand som absurd. — Det var visse personer som yndet å bruke uttrykk som «nynazisme», «diktaturtendenser», «kupmakere», uttalte han, og selv ble jeg i et brev som gikk til den amerikanske legasjon i Stockholm kalt «nynazist». Forrige mandag var jeg for øvrig av Haug innkalt til Oslo forliksråd etter at hans advokat hadde skrevet til meg med anmodning om å gi en utforbeholden unnskyldning i anledning en uttalelse fra min side vedkommende dette brevet. Siden Haug har brakt dette forholdet inn i denne saken, fant jeg ikke å komme med noen unnskyldning. Det kunne vel også tenkes at Haug ville ha funnet det tjenlig å bruke en slik unnskyldning her. Brevet som det her siktes til, viste jeg til Trygve Lie en gang jeg traff ham i Stockholm, og han ba om å få det. I den amerikanske legasjon fikk han opplyst at brevet stammet fra Edmund Haug. Det er mulig at dette er en misforståelse, etter Haugs egen erklæring. Men i legasjonen syntes man ikke å være i tvil om at det stammet fra ham eller kretsen omkring ham. Og Haug brukte jo nokså ofte slike uttrykk som her er nevnt.

Advokat Jensen: Etter de opplysninger som fremkom her i går tror man at brevet er skrevet av Sven Svensson.

Dommer Schjelderup: Ja, det kan jeg godt tenke meg — han var jo en meget temperamentsfull herre.

Gjentatte ganger under forhandlingene er retten kommet tilbake til en artikkel i en av de illegale aviser som sluttet slik: «Hjemmefronten har mennene. Hjemmefronten kjenner mennene. Hjemmefronten vet å bruke dem.»

Nu har både Berg og Schjelderup erklært at den ikke var utgått fra «Kretsen», og Schjelderup uttalte i går at «Vi tok avstand fra dette manifest.» Artikkelnen var skrevet av redaktør Christensen, som imidlertid ikke hadde ment noe annet med den enn at de som var aktive under krigen hadde krav på å få sette sitt preg på det politiske liv etter krigen.

Det er imidlertid forstemmende at en mann som hr. Moseld kan bruke dette brevet mot ledelsen av Hjemmefronten, slik han gjorde under sitt voldsomme angrep mot «Kretsen» menn i den såkalte granskingsdebatt i Odelsstinget. Også han var i stand til å snakke om at Hjemmefronten gikk omkring med kupplaner. Hele den historien han bragte fram var fantasert opp. Jeg synes nok at Moseld burde kunne tenke seg at det var ved frigjøringen kommet til ikke var rene fanterier vi kom med i vår proklamasjon, sa Schjelderup. Fra vår side ble det dessuten ikke drevet noen agitasjon mot Stortinget, og alle i Høyesterett var verig frigjøringen kommet til det resultat at Stortinget burde tre sammen.

Oppsynsmann Eugen Johannessen erklærte at det i «Kretsen» aldri hadde vært tale om å lage en kommunalordning som ikke var i samsvar med Regjeringens syn. Den agitasjon som ble drevet mot motstandsbevegelsen var direkte farlig, og den dag i dag er jeg forundret over at tyskerne ikke rullet opp mer på grunnlag av denne agitasjon. Ikke alltid var det like lett å vite om man virke-

lig var på linje med demokratiet. Det tør imidlertid sies at det var vanskelig å finne menn som var bedre skikket for oppgaven i Hjemmefrontens ledelse enn Paal Berg, Ferdinand Schjelderup, Gunnar Jahn og Halldan Jønsen.

Intet ble fastslått før det var godkjent av regjeringen. Den agitasjon som ble drevet anså jeg som en grov forbrytelse, sa vitnet, som på det meste bestemte tilbakeviste påstanden om at «Kretsen» hadde opptrådt som en selvbestaltet klikk.

— Etter min mening opptrådte Haug meget illojalt overfor ledelsen av Hjemmefronten, og det er forbausende at hans agitasjon ikke fikk verre følger, uttalte lærer Kaare Norum. Sammen med lege Ole Jacob Malm og sekretær Arne Okkenhaug var Norum med på å bygge opp koordinasjonskomiteen, et arbeid som tok til høsten 1941. Senere måtte Norum gå over grensen, men kom ved nyttårsdager 1944 tilbake og oppholdt seg i Oslo i seks uker. Han hadde da hørt om Haugs agitasjon, og fant det riktig straks å søke kontakt med Haug, for at han ikke senere skulle risikere å høre at han var kommet hjem for å drive moldvarpbeid.

— Jeg hevdet da meget sterkt overfor ham at han måtte innstille sitt agitasjonsarbeid, fordi han satte hele ledelsen i fare, sa Norum, Haug ga da uttrykk for at han kunne disse tingene mye bedre enn jeg. På dette tidspunkt visste jo ingen hvordan utviklingen av krigen ville foregå, og vårt forslag til midlertidig administrasjonsordning tok sikte på at de allierte skulle kunne søke kontakt med en ledelse de kunne stole på.

Advokat Jensen: Snakket Haug om Gud og Grunnloven?

Norum: I hvert fall om Grunnloven.

Jeg ble nokså forbauset da jeg dagen eller et par dager etter at jeg hadde talt med Haug fikk besøk av to lærere, som fortalte at man på lærerværelsene rundt omkring kommenterte min tilbakekomst til landet, og jeg kan vanskelig finne noen annen utløser for det som skjedde enn konferansen hos Haug.

Norum kom inn på de møter som er blitt kalt «omvendelsesmøter». Saken var imidlertid at de fleste som møtte der ikke hadde omvendelse behov. Det var tre navn som uten skrupler ble slynget ut, det var Paal Berg, Ferdinand Schjelderup og Gunnar Jahn. Det var sorg og forferdelse — og ikke så liten harme over at en mann som aldri hadde vært mistenkt for å være nazivennlig kunne drive på med en slik motbydelig agitasjon.

Trygve Nilsen skrev som kjent direkte til regjeringen i London og beklaget seg over forslaget til midlertidig administrasjonsordning. — Jeg var i London på dette tidspunkt, fortalte Norum, og befant meg nettopp hos statsminister Nygaardsvold da han fikk dette brevet. Han var med et mildt uttrykk gnistrende sint, ikke så mye på grunn av innholdet i brevet, men mest på grunn av den måte Trygve Nilsen hadde sendt brevet. Det var passert antagelig svensk sensur, og helt sikkert engelsk sensur, og statsministeren mente at engelskmennene måtte få et blandet inntrykk av forholdene i Norge. Nygaardsvold ba meg hilse Trygve Nilsen og si at hvis Nilsen og hans meningsfeller ønsker at de allierte skulle ta over siviladministrasjonen i Norge etter frigjøringen så kunne han bare ture fram på samme måten.

Geolog Tore Gjelsvik, som fungerte som sekretær både i koordinasjonskomiteen og «Kretsen», kom inn på den kritiske periode vinteren 1943/44, da nesten hele den ikke-kommunistiske presse ble rullet opp og alle organisasjoner ble mer eller mindre lammet. Kommunistene rettet i denne tiden en mengde beskyldninger mot Hjemmefrontens ledelse — og agitasjonen hadde svært mye til felles med den Haug drev med. Vi måtte jo reorganisere oss, sa vitnet, men det støtte på mange vanskeligheter, og det måtte det selv sagt gjøre, ettersom ledelsen ble beskyldt for å omgås med kupplaner og nynazisme. Vi ønsket ikke å ekspedere Haug fordi han hadde en annen mening om enkelte spørsmål. Men vi tok avstand fra hans arbeidsmåte. Ikke et øyeblikk var det tale om å likvidere hverken ham eller noen politiske motstandere.

Overrettsasskfører Tor Skjønberg, som deltok både i koordinasjonskomiteens og «Kretsen» arbeid, uttalte at Haug ble ekskludert fordi han hadde løpt rundt om snakket om de ting de arbeidet med. Høyesterettsadvokat Seeberg var uttenkt som fylkesmann i Buskerud. Han klaget over at «hele Drammen» snakket om dette, og følgen var at han ble arrestert og mistet livet. Haug var helt uskikket til å delta i illegalt arbeid, sa vitnet. Når en mann får en telefonoppringning og tror at han skal bli myrdet, så duger han ikke til slikt.

Haug: Ringte De meg opp en natten klokken halv to den 18. desember 1943?

Vitnet: Nei.

— Vet De hvem som ringte?

— Ja — det vil si jeg tenker vist på en anledning i februar 1944 da høyesterettsadvokat Erik Poulsen varlet Dem.

100126